

การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

APPLICATION OF BUDDHISM'S FOUR SUBLIME STATES OF MIND TO
SCHOOL PRINCIPALS' ADMINISTRATION UNDER SECONDARY EDUCATION
SERVICE OFFICE 26

พระจิตติ จิตตธมโม (ทรงราศี)¹

PHRAJITTI JITTADHUMMO (SONGRASEE)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารและครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 254 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าระดับ ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .31 - .86 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .72 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบโดยใช้ t-test (Independent Samples) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยการทดสอบ F-test

ผลการวิจัย พบว่า

1) การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเมตตา คือ ต้องการให้คนอื่นมีความสุข รองลงมาคือ ด้านมุทิตา คือ ยินดีด้วยในความสุข ความดีของคนอื่น ด้านอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกรุณา คือ ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นทุกข์

2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด.

3) ข้อเสนอแนะการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ลำดับตามความถี่มากไปหาน้อย สามอันดับ คือ ควรบริหารงานโดยสร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรในสถานศึกษา ควรให้ความช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาด้านความรู้ด้านอารมณ์จิตใจและด้านสังคมต่อเพื่อนร่วมงานตามกำลังความสามารถ และควรดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานอย่างเต็มความสามารถ

ABSTRACT

Objectives of this research were to study, compare opinions and suggestions on the application of Buddhism' four sublime states of mind to school principals' administration under Secondary Education Service Area Office 26. The sampling group comprised school administrators and teachers of schools under jurisdiction of the preceding service area office, numbering 254 individuals. The tool used for carrying out the research was questionnaires of Likert's five rating scales, possessing the reliability amounting to .72. The statistics exploited for data analyses embraced percentage, mean and standard deviation, comparing pair differences of mean by making use of t-test (Independent Samples) and F-test (One-way ANOVA).

Results of the research manifested the following findings:

1) The application of Buddhism' four sublime states of mind to school principals' administration under Secondary Education Service Area Office 26 was rated 'high' in the overall aspect. With a single aspect taking into account in descending order of means, they included: metta, loving kindness; mudita, sympathetic joy; ubekkha, equanimity and karuna, passion.

2) The comparative results indicated that variables of school administrators' genders, ages and experiences showed no significant differences in both the overall aspect and a single one in their opinions on the application of Buddhism's four sublime states of mind to their administration under the above office.

3) Suggestions on their application of Buddhism's four sublime states of mind to their administration under the aforesaid service area office were recommended in descending order of three frequencies. First, they should administer jobs by creating satisfaction with personnel in schools. Secondly, they should render assistance, encourage development of knowledge, emotion, mind and social dimensions to colleagues as much as possible. Finally, they should take good care of and pay attention to and lend helping hands to colleagues to their full capacities.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้นำในองค์กรทางการศึกษาในระดับสถานศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของผู้นำที่เอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่วางไว้นอกจากคุณลักษณะของผู้นำตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลนั้นคือ คุณธรรมหรือการมีหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ หลักธรรมในการครองตน หลักธรรมในการครองคนและหลักธรรมในการครองงาน ซึ่งหลักธรรมบางประการตามแนวคำสอนของพุทธศาสนาจะรวมหลักธรรมที่กล่าวมาแล้วไว้อย่างครบถ้วนซึ่งหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนควรนำมาใช้ เพื่อการครองคนมีหลากหลายประการ และหลักธรรมที่มีการนำไปใช้มากที่สุดประการหนึ่ง คือ พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา หมายถึง ความรักที่มีต่อบุคคลอื่นอย่างจริงใจ กรุณา หมายถึง ความสงสารและเห็นใจพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อบุคคลอื่น มุทิตา หมายถึง การพลอย ยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้ดีหรือประสบความสำเร็จและอุเบกขา หมายถึง การวางเฉยหรือปล่อยวางในสิ่ง ที่สุดวิสัยที่จะช่วยเหลือได้ ซึ่งอุทธาน มีสุขสว่างได้กล่าวถึง หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ว่า “พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการครองคน เพราะการที่เราสามารถครองใจคนได้ย่อมจะทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากจะทำให้เกิดการรวมพลังในการทำงานอย่างมหาศาล โดยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาสันติสุขแก่ชีวิตประสานโลกให้ร่มเย็น กรุณา ความสงสาร ใฝ่ใจในอันที่จะรับรู้ความเดือดร้อนแทนผู้อื่น เหมือนทุกข์ของตน มุทิตา ความยินดี พลอยชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น โดยบริสุทธิ์ใจ และอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง วางเฉย เห็นเป็นธรรมดาของโลก” (อุทธาน มีสุขสว่าง, 2549, หน้า 17)

อย่างไรก็ดีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณในการบริหารงานอย่างเหมาะสมกลมกลืน จึงจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารจัดการถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการใช้หลักธรรมในการครองใจคนที่เรียกว่า “พรหมวิหาร 4” สอดคล้องกับข้อเสนอของ สุรพล เครือมะโนรมย์ (2550, หน้า 8) ที่เสนอว่า “ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารงาน เพื่อให้ การทำงานมีประสิทธิภาพ บางครั้งผู้บริหารสถานศึกษาอาจไม่ให้ความสำคัญต่อการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการส่งผลให้ครูผู้สอนขาดขวัญกำลังใจ และบางครั้งผู้บริหารไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างเพียงพอที่อาจนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้ไม่เต็มผลเท่าที่ควร ผู้บริหารจึงต้องสร้าง ภาพพจน์ให้เป็นที่ศรัทธาและความเชื่อถือเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ซึ่งสิ่งที่จะต้องยึดถือเป็น แนวปฏิบัติ คือ การมีความรัก มีความสงสาร มีความชื่นชมยินดี และมีใจเป็นกลางไม่ลำเอียงทั้ง รายบุคคลและคณะบุคคล ผู้บริหารที่ดีควรใช้พระคุณมากกว่าพระเดชหรือใช้อำนาจบาตรมีมากกว่า อำนาจทางกฎหมาย” (สุรพล เครือมะโนรมย์, 2540, หน้า 3)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การบริหารงานโดยใช้หลักธรรมของผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนอย่างมาก และหลักพรหมวิหาร 4 คือ หลักธรรมหนึ่งที่ช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเชื่อว่าการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนบางภาระงานยังไม่ประสบความสำเร็จ หรือบรรลุตาม เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนหนึ่งอาจมาจากการไม่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารงานก็ได้ โดยเฉพาะหลักธรรมในการครองคนหรือหลักธรรมที่ช่วยให้บุคคลมีแรงจูงใจในการปฏิบัติภาระหน้าที่ที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4

จากเหตุที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงได้มุ่งศึกษา การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ได้นำข้อมูลไปประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษาให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

3. สมมติฐานการวิจัย

1. ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน
2. บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน
3. บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 68 คน ครูผู้สอน จำนวน 657 คน รวม 725 คน

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, หน้า 148-149)

- 1) ด้านเมตตา (ต้องการให้คนอื่นมีความสุข)
- 2) ด้านกรุณา (ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นทุกข์)
- 3) ด้านมุทิตา (ยินดีด้วยในความสุข ความดีของคนอื่น)
- 4) ด้านอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง)

3. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ของบุคลากรที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน
3. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
4. สามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นสารสนเทศในการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ตามความคิดเห็นของบุคลากรมาเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 โรง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 68 คน ครูผู้สอน จำนวน 684 คน รวม 752 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan ; อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 254 คน และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating

Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaires) เพื่อสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

7. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเมตตา คือ ต้องการให้คนอื่นมีความสุข รองลงมาคือ ด้านมุทิตา คือ ยินดีด้วยในความสุข ความดีของคนอื่น ด้านอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกรรมา คือ ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นทุกข์

และเมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบว่า มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ด้านเมตตา คือ ต้องการให้คนอื่นมีความสุข พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและนักเรียนทุกคน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

2) ด้านกรรมา คือ ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นทุกข์ พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความขยันไม่ย่อท้อต่อความลำบากในการบริหารงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนเสียสละความสุขของตนเอง เพื่อช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา

3) ด้านมุทิตา คือ ยินดีด้วยในความสุข ความดีของคนอื่น พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน และผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนอวยพรให้นักเรียนและผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเห็นว่ามีความเจริญก้าวหน้า

4) ด้านอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนพิจารณาใคร่ครวญก่อน ตัดสินใจสั่งการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ไปตามเหตุผล

2. ผลการเปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

สมมติฐานที่ 1 บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ 2 บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ 3 บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

8. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย มีผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการของผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ พร้อมทั้งดำเนินการธำรงรักษาพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐพร ภูทองเงิน (2555)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ ที่ 1 – 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารและครูใน

การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และ**พระปลัดคำภา ลิมปิตา** (2552) ได้ทำการศึกษา การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาใน กลุ่ม 7 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเมตตา คือ ต้องการให้คนอื่นมีความสุข ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา โดยมีการแสดงออกถึง ความรัก ความปรารถนาดี ไมตรีจิต เป็นความคิดช่วยเหลือให้ทุกคนประสบแต่ประโยชน์ และมีความสุขโดยทั่วกัน อันเป็นความคิดที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในภาวะปกติของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร บุญกล้า** (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติงาน ด้านมฤตา อยู่ในระดับมาก

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ด้านกรุณา คือ ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า มีการบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน การคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจในภาวะที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นทุกข์และต้องการความช่วยเหลือโดยเป็นการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร รวมทั้งตนเองเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีผู้บริหารงานมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดตั้งซึ่งปัญหาและการบริหารงานโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ณัฐพร ภูทองเงิน** (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ 1 – 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร 4 ด้านกรุณา อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปริญญ์ แสงผล** (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านกรุณา อยู่ในระดับมาก รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร บุญกล้า** (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติงาน ด้านกรุณา อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผลการวิจัย พบว่า

1) บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ปัจจัยสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้บริหาร คือการปรับเปลี่ยนความต้องการของคน ความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและเทคนิคทางด้านการตัดสินใจของคน ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ ก็เปลี่ยนตัวคนนั้นได้ ผู้บริหารที่ดีช่วยให้คนพัฒนาความต้องการที่ถูกต้องตึงาม และให้หมู่ชนมีความต้องการที่ประสานเป็นอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจำปี ขินตา (2552)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี พบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2) บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า บุคลากรทุกกลุ่มอายุต้องการการพัฒนา เพราะการพัฒนาความต้องการเป็นการพัฒนาความสุขของคน เพราะความสุขเกิดจากการสนองความต้องการ ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ด้วย เมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการของคน ก็ทำให้เขาสนใจและมีความสุขของเขาไปด้วย เมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการของคน ก็ทำให้เขาสนใจและมีความสุข คนก็จะร่วมมือทำอย่างเป็นไปเองโดยประสานกลมกลืน และเต็มใจจะหาทางทำให้สำเร็จ จึงพร้อมที่จะทำและทำได้ง่าย แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้บริหารทำการที่ฝืนความต้องการของคน ทั้งสองฝ่ายก็จะไม่มีความสุข และสิ่งที่ทำก็ยากจะสำเร็จหรือคงอยู่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร บุญกล้า (2550)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุมีการรับรู้ต่อการใช้หลักพรหมวิหาร 4 โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3) บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ประสบการณ์ในการทำงาน ไม่ว่าจะมีความประสบการณ์มากหรือน้อยก็ไม่มีผลต่อมุมมองของบุคลากร เพราะหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย จึงทำให้บุคลากรทุกระดับจึงมีมุมมองที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **น้ำอ้อย อนุสนธิ์ (2555)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูที่มีต่อการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า พนักงานครูในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วสามารถสรุปผล โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1) ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมความรู้การพัฒนาจิตใจด้านคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากยิ่งขึ้น เช่น การจัดอบรม หรือศึกษาดูงานกับหน่วยงานที่มีการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ประสบความสำเร็จ

2) ผู้บริหารควรที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อสร้างสรรค์งานในองค์กรให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานและเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

3) ผู้บริหารควรมีจิตใจเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือมั่นของผู้ใต้บังคับบัญชา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาวิจัยพฤติกรรมกรรมการบริหารตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตการศึกษาอื่นๆ เพราะยังมีหลักธรรมอีกมากมายที่มีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน

2) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริหารตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระหว่างแผนกสามัญศึกษากับแผนกปริยัติธรรมหรือโรงเรียนอื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างในการใช้หลักธรรมของผู้บริหารแต่ละโรงเรียน

10. บรรณานุกรม

ณัฐพร ภูทองเงิน. (2555). การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ ที่ 1 - 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

น้ำอ้อย อนุสนธิ์. (2555). การศึกษาการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระจำปี ชินดา. (2552). การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พระปลัดคำภา สิมบิดา. (2552). การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7. วิทยานิพนธ์

ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. วิเชียร บุญกล้า. (2550). การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สุรพล เครือมะโนรมย์. (2550). การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุทาน มีสุขสว่าง. (2549). องค์ประกอบของพรหมวิหาร 4. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

11. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสะดวกจากพระครูวิจิตรปัญญาภรณ์,ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และความกรุณาจาก ดร.จ่านง กมลศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ อนุโมทนาขอบคุณ ดร.ประพิศ โบราณมูล เจ้าหน้าที่งานสารบรรณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด นายธีรช คำยิ่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแคนสามัคคี จังหวัดอัยเย็ด และนางชนิสรา ดวงบุบผา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จังหวัดมหาสารคาม ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบรวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.สัมฤทธิ์ แก้วสมบัติ ประธานกรรมการ ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี และดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี กรรมการ ที่กรุณาตรวจสอบแก้ไข รูปแบบ และให้ข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ขออนุโมทนาขอบคุณ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านการให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลในการค้นคว้าวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ คุณประโยชน์อันพึงมีแก่การศึกษาค้นคว้า วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีในส่วนของการศึกษาค้นคว้านี้แก่บิดา มารดา และบุพการีชนผู้มีพระคุณทั้งมวล อุบัติมาย์ ครู-อาจารย์ผู้เคยอบรมสั่งสอนแก่ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขอท่านทั้งหลายจงมีความสุข ความเจริญยิ่งในคุณงามความดีด้วยเทอญ